

БУЧИНСЬКА Т. В.

заступник начальника Управління реєстрації нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного територіального управління юстиції у Житомирській області, м. Житомир, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У всіх сферах діяльності держави та її органів завжди лежать певні принципи. Ще у Древньому Римі існувала сентенція «Принципи є найважливіша частина всього».

Основні принципи міжнародного права закріплені в Статуті ООН (преамбула, статті 1 і 2). Розширювальне тлумачення основних принципів дається в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, прийнятій на XXV сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1970 році. У Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), підписаному в Гельсінкі 1 серпня 1975 року главами 33 європейських держав, керівниками США і Канади, міститься Декларація принципів, якими держави учасниці будуть керуватися у взаємних відносинах[7, 89].

Стаття 18 Конституції України закріплює, що «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримки мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права».

Відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1968 року кожен чинний договір обов'язковий для його учасників і повинний ними сумлінно виконуватися. Більш того, учасник не може посилатися на положення свого внутрішнього права в якості виправдання для невиконання ним договору. Так, відповідно до Декларації про принципи міжнародного права 1970 року кожна держава зобов'язана сумлінно виконувати зобов'язання, прийняті нею відповідно до Статуту ООН. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань

поширюється тільки на дійсні угоди. Це значить, що розглянутий принцип застосовується тільки до міжнародних договорів, укладених добровільно і на основі рівноправності.

Відношення держави до свого населення стає об'єктом уваги міжнародного співтовариства. На відміну від інших принципів міжнародного права, принцип поваги прав людини займає центральне становище й у національному праві.

Відповідно до статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

Необхідним також є проведення аналізу та співвідношення принципів побудови української правової системи у співвідношенні із принципами права Європейського Союзу.

Проблемами принципів права в Україні та в країнах ЄС займались рад вчених, зокрема: Грицяк І.А., Горбатенко В.П., Колодій А.М., Кернз В., Скакун О.Ф., Стрельцова О.В., Татам А., Жукевич І.Ф. та інші. [6].

Так, принципи права ЄС – це основні засади цієї правової системи, які визначають зміст правотворчої, правозастосовної і правоохоронної діяльності Союзу в цілому і його держав членів

Принципи права ЄС встановлюють загальний правовий режим типу європейської інтеграції та її організаційно правові основи. Вони являють собою, як правило, договірні, багатосторонні, безстрокові, загально регулятивні, імперативні норми, що мають вищу юридичну силу.

Що стосується принципу пропорційності, то у найбільш загальному вигляді принцип пропорційності вимагає, щоб захід, який вживається державою, був пропорційним меті цього заходу.

Професор Д. Шварц, виходячи з аналізу німецького прецедентного права, визначає такі складові цього принципу як відповідність, необхідність та пропорційність. У частині 3 статті 14 Основного Закону ФРН прямо передбачена можливість застосування принципу пропорційності при визначенні обмежень на право власності: «Відчуження власності допускається тільки в цілях загального блага.» [8]

Показовою щодо застосування принципу пропорційності є справа "Гентрих проти Франції". Суд у своєму рішенні вказав, що, ставши випадково жертвою здійснення права на купівельний привілей, заявниця "азнала надмірного особистого обвинувачення", яке могла б виправдати лише можливість, у якій їй було відмовлено, успішно заперечити захід, вжитий стосовно неї, а отже було порушення "справедливої рівноваги, що має існувати між захистом права власності і загальними інтересами"[4].

Вперше за свою історію до принципу пропорційності звернувся Конституційний Суд України у рішенні по справі про граничний вік кандидата на посаду керівника вищого навчального закладу від 7 липня 2004 року, де Суд визнав положення абзацу другої частини першої статті 39 Закону України «Про вищу освіту», що встановлюють вікові обмеження до 65 років, неконституційними. Повним чином це проявилось у пункті 4.2 рішення у справі про призначення судом більш м'якого покарання від 2 листопада 2004 року за №

15рп/2004, де Суд вперше назвав цей принцип принципом пропорційності: «Однак правова держава, вважаючи покарання, передусім, виправним та превентивним засобом, має використовувати не надмірні, а лише необхідні та зумовлені метою заходи. Обмеження конституційних прав обвинуваченого повинно відповідати принципу пропорційності: інтереси забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та безпеки тощо можуть виправдати правові обмеження прав і свобод тільки у разі адекватності соціально обумовленим цілям».

Кодекс адміністративного судочинства України також визначає принцип пропорційності як основу адміністративного судочинства. Так, згідно з пунктом 8 частини третьої статті 2 цього Кодексу адміністративні суди у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони пропорційно, зокрема, з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія).

Конституційний Суд вирішує й інші питання. Так, у мотивувальній частині рішення КС у справі за конституційним зверненням громадян України щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України, зокрема, зазначається: «Частина перша ст. 55 Конституції України відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Рим, 1950 р.), що згідно зі ст. 9 Конституції України «є частиною національного законодавства України» [1].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 (із мінами та доповненнями) // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
3. Кодекс адміністративного судочинства України // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
4. Рішення Європейського суду з прав людини від 22.09.1994 «Гентрих проти Франції» // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
5. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15рп/2004 «У справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання)» // Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН».
6. Жукевич І.В. «Принципи права Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azovcademy.ucoz.org/publ/stati_i_nauchnye_publicacii_articles_science/princip_i_prava_evropejskogosojuzu_i_v_zhukevich/110126.
7. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : підручник / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К. : Знання, 2012. – 631 с.

8. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / Монографія. – К.: Реферат, 2007. – 640 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epidruchniki.com/content/702_243Princip_proporcijnosti.html.